

ОБРАЗОВАТЕЛНИЯТ ПРОЦЕС В УСЛОВИЯТА НА ИЗВЪНРЕДНО ПОЛОЖЕНИЕ – ПЕДАГОГИЧЕСКИ РАЗМИСЛИ

Виолета Л. Георгиева-Христозова

PEDAGOGICAL REFLECTIONS ON THE EDUCATIONAL PROCESS IN EXTRAORDINARY SITUATIONS

Violeta L. Georgieva-Hristozova

ABSTRACT: The article discusses the problems of modern education in the conditions of a coronavirus pandemic and describes the new post-covid educational reality - deficits and their overcoming with national and European educational policy. The content of the theoretical construction aims to inform researchers in the field of education and teachers, as well as to expand the cognitive horizons of students from pedagogical specialties on current educational issues.

KEYWORDS: education, distance learning, home learning, teachers, students

Въведение

Общоприето е разбирането за образованието като жизнено благо и фундаментално ръководещо общественото развитие, поради което практики, теоретици, експерти, родители, държавни и неправителствени представители си сътрудничат в намиране на решения в моменти на предизвикателства. В наши дни сериозно и тъжно изпитание пред което е изправено човечеството е коронавирус „Ковид-19” и продуктиралият от него настоящ континуум, конструиращ едно ново „нормално”, което на свой ред прекроява всички сфери, в това число и консервативната (в добрия смисъл) сфера на образованието. Организацията и реализирането на учебния процес в пост ковид действителността настоява съвременните учители и експерти по образователни въпроси да се обвържат с адекватното разрешаване на настоящите компликации с оглед осигуряване на едно от основните човешки права – правото на образование и в широк смисъл – гарантиране опазването и благополучието на човечеството. Това изисква сериозна работа – от концептуално равнище, до най-малкия практически детайл.

Съвременните учаци преди пандемията

Отнасящо се до отделния човек, знанието е онзи ключов „двигател” за израстване и нравственото орнаментиране на личността, а мислейки за обществото, то е отражение на неговото състояние. Масовите разбирания в XXI век обаче са белязани със значителни консуматорски нюанси, които сякаш снижават стойността на фундаменталната теория и смисъла ѝ за физическото, емоционално, духовно, нравствено здраве и напредък на днешните млади хора. Разбира се, авторът **не генерализира** всички млади учаци, но описва една не малка част от тях. Настоящото описание не е особено атрактивно, но точно заради това не трябва да остава скрито, а да бъде открито пред погледа на съвременните специалисти в областта на образованието. Образованието и обществото са свързани и състоянието на всяко от тях по отделно носи информация за това на другото. Социумът се развива и „настоява” за същото и от образованието, за да може последното да му бъде полезно за качествено му формиране и пълноценното му съществуване.

На базата на директни наблюдения върху изразяваното реално и виртуално поведение и кратък тест за измерване на общата култура с група от 500 студенти от педагогическите специалности, могат да се изведат няколко незавидни характеристики на съвременните учаци **без претенции за генерални заключения** и всеобщи обобщения.

Съвременните млади български студенти имат скептично отношение към класическото познание, което намират за неатрактивно и безинтересно. Техният поглед е ориентиран към бързите резултати и лесни успехи, което ги разкрива в една позиция на подчертан практицизъм към образованието. Изучавайки даден проблем теоретично, те споделят, че мигновено си задават въпроса дали това знание ще им бъде от практическа полза и бързо определят необходимостта от интелектуално обвързване с него или не. Тук е важен моментът за

достатъчността на социалната им зрялост за ефикасна рефлексия с оглед формирането им като бъдещи съдържателни индивидуалности и добри специалисти.

Видими са ерозирало ниво на обща култура и познание, правописни пропуски, оскъден изказ, слабо аргументиране, липса на метафорични изрази и недостиг на комуникативни умения. Според автора всекидневна култура състояща се от **малко четене и мисловни установки с предимно потребителски характеристики може да доведе до вреди върху разгръщане потенциала на младите**. За това подпомага и спекулирането с нови педагогически парадигми, които интерпретират ученето като развлекателно, забавно, свързано с минимални усилия и максимални удоволствия. От 500 анкетирани студенти, бъдещи учители, 100% дават грешен отговор на въпроса до кой български град се намира Дунав мост II, наричан още „Нова Европа“. Толкова е и относителният дял на респондентите дали грешен отговор на въпроса за разположението на град Есен, както и на въпроса за столицата на Естония. Въпросите отнасящи се до познаване на българската история, литература и таблицата за умножение са в 75% от отговорите грешни. Със свенливи усмивки анкетираните студенти признават, че сложността на въпросите не е голяма, но въпреки своите затруднения по тях, 90% с охота приемат, че възнаграждението, което заслужават веднага след завършване на висшето си образование трябва да бъде двойно по-голямо от минималната работна заплата за страната – точно толкова, колкото е то за млад учител.

Съвременните учаци в условията на пандемия

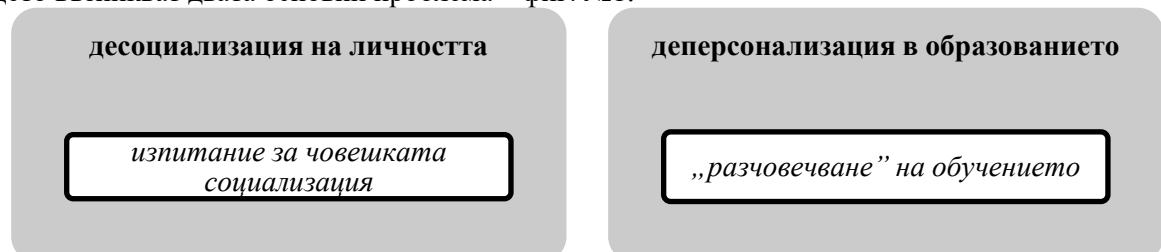
Само до преди няколко месеца думата „пандемия“ беше употребявана и чувана изключително рядко в човешкото всекидневие и сякаш никой не си е представял, че може да се окаже съществуващ в буквалния ѝ смисъл. Мисълта, че това е новата действителност е свързана с усещания за страх, занижен житейски контрол и перспективи и чувства на обреченост и апатия, а резултатът от това е оскъдица на воля за дългосрочно планиране и целеполагане. Съгласни сме, че е трудно да си физически лимитиран и да чувстваш духовна свобода, където да си проактивен.

Днес обществата в 220 страни са с пусти детски градини, училища и университети, без учители и учаци. В същото време образователният процес не може да бъде преустановен и той премина в дистанционна форма на обучение. Тук е момента да се припомним две понятия:

- **дистанционно обучение** - синхронно и асинхронно обучение познато от години (вече може да се счита за традиционно), което е добре разработено в много страни, проучено от изследователите и подходящо за вече формиран личности;

- **домашно обучение** - форма на обучение на ученици реализирано в домашни условия от родителите или с дистанционна помощ на учител. Познато е в развитите страни, където е личен избор на семейството, но не особено популярно в България.

За тези две форми на обучения има достатъчно информация в специализираната литература и те не са във фокуса на настоящата теоретична конструкция, чийто акцент е една **нова форма на обучение, наложена от опасностите на пандемията** - принудителното домашно дистанционно обучение, за което светът се оказва неподготвен, предвид спешните и внезапни форсмажорни (Ковид-19) обстоятелства. Като нещо ново и непознато не е изненада, че **ефективността му е около 10-15%** (авторова преценка). Този вид обучение носи елементи на дистанционното и домашното обучения, но в същото време не е нито едно от двете вече добре познати форми на обучение. Тук педагогическото ръководство е в остър дефицит, откъдето възникват двата основни проблема – фиг. №1:

Фигура №1. Основни проблеми в образователния процес в условията на извънредно положение

В момента принудителното домашно обучение се осъществява в асинхронна среда и синхронна онлайн среда, но и в двата случая чувствително се разбира, че **старият традиционен, класически стил на преподаване не може просто да се „прехвърли” в електронното пространство и той да работи**, или ако се допусне, то би довело до незадоволителна по отношение на резултати образователна практика. В асинхронна среда учителите предоставят информация, но не използват педагогическото си майсторство за нейното интериоризиране от учащите, а в синхронна онлайн среда учителите имат затруднения от различен характер – липса на уважително и сериозно отношение от учащите, дефицит на технически средства, отсъствие на жив контакт, недостатъчно технологични познания.

Обучението в принудителна изолация изисква адаптивност в три посоки:

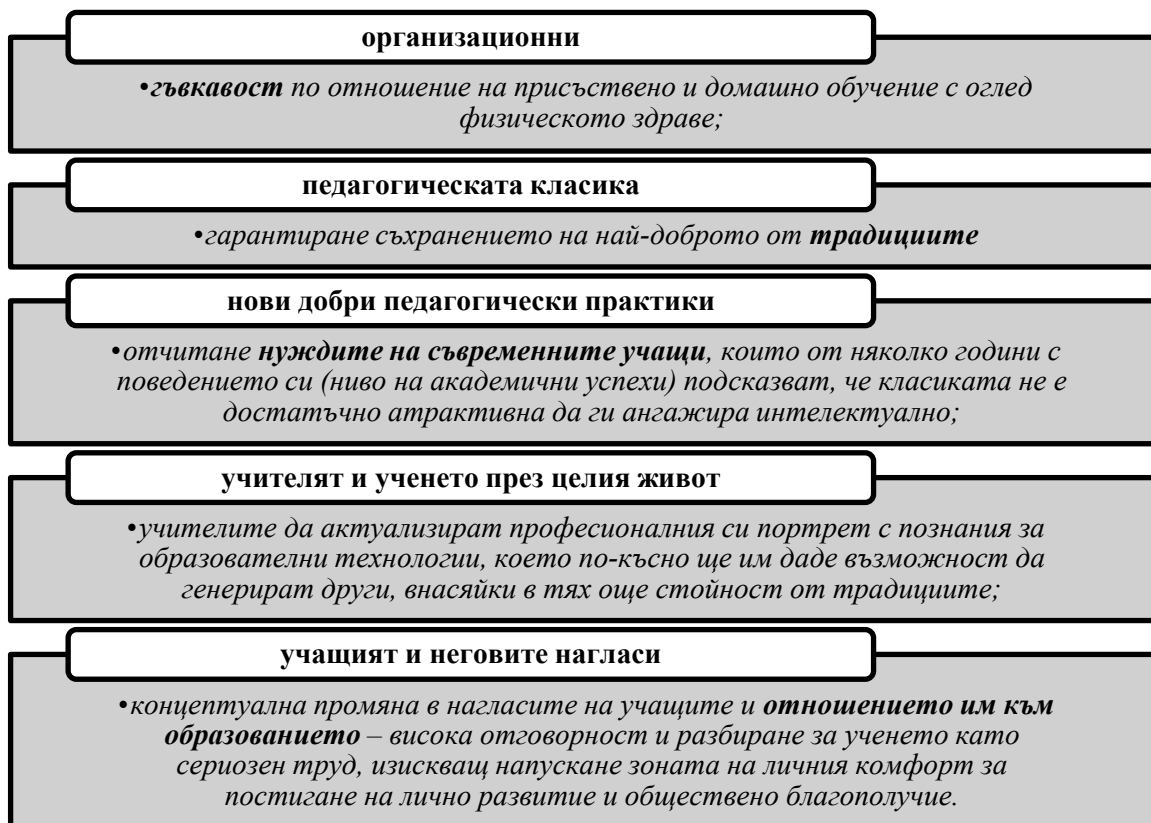
- **родителите** не могат да предоставят професионална образователна услуга и са безсилни в непознати територии, което води до пораждање на напрежение в семейните взаимоотношения;
- за постигане на добри резултати при такъв тип обучение е необходим голям самоконтрол у **учащите**, който не може да бъде гарантиран по никакъв начин;
- не малко **учители** нямат познавателната и емоционална готовност за употреба на образователни технологии.

Заклучение (към въведението в новото „нормално”)

В последните години образованието в България е в криза. След обявяването на пандемията, към незавидната картина на състоянието му се прибавят още проблеми, присъщи на дистанционното домашно обучение:

1. отнема много повече време отколкото присъственото обучение;
2. води до много по-голяма зрителна умора;
3. домашната среда е ограничена на дидактически средства среда;
4. липсва обратната връзка – учителите не могат да разберат дали преподаваното се интериоризира правилно;
5. технологичната среда не може да позволи на учителите да работят с цялото си педагогическо майсторство;
6. учащите са слабо мотивирани да „присъстват” във виртуалните класни стаи;
7. обструктирани са всички дидактически принципи и в най-голяма степен този на индивидуалния подход, защото учителите не са в състояние да преценят индивидуалните възможности и особености на учащите; Слабата концентрация в домашна среда влияе на принципа на съзнателност и активност; Липсата на живия контакт влияе върху принципа за достъпност; Дистанционната форма оказва влияние и върху принципа на системност и трайност на знанията, уменията и навиците;
8. дидактическите методи също са нарушени – не е възможно да се осъществи качествена дискусия, упражнения, практически занятия, подражателни методи и устната комуникация има особености и бариери в онлайн средата; Методите за контрол и оценка на знанията, уменията и навиците също са занижени и нереални.

Педагогическата теория и практика вече са в своя нова ера, която изисква разработване на съобразена нова университетска дидактика, промяна в педагогическите подходи, дидактическите форми и методи, разширяване познавателните хоризонти на учителите и промяна в нагласите на учащите. За образованието коронавирусът на практика „услужливо” създаде една допълнителна криза, с която вече проблемите не могат да остават премълчавани или само неофициално признавани. Образованието и преди, и след пандемията си е в криза, но след нея, промените предстоят неимоверно в няколко посоки – фиг. №2:

Фигура №2. Основни моменти за успешен образователен процес в условията на принудително домашно дистанционно обучение

За педагогическата наука и практика коронавируса е сериозно изпитание, което скоро няма да отmine и 220 страни **спешно трябва да обмислят принудителното домашно дистанционно обучение и да подготвят учителите и учащите за новите пост ковид условия** за предоставяне на професионална образователна услуга. Необходимо е да се намерят адекватни варианти за присъствено обучение, което доказано е най-ефективното за човечеството, но дотогава настоящите европейска и национална образователна политика съсредоточават усилията си върху следните моменти:

- визуализиране и безплатно споделяне на 90% от образователното съдържание;
- разкриване на STEM центрове;
- осигуряване на дигитални устройства;
- технологично оборудване;
- платформи за учители за обмен на идеи и добри педагогически практики;
- иновации в преподаването, ученето и оценяването;
- промени и допълнително финансиране на програма Еразъм +.

Ако приемем пандемията и условията ѝ като дефицит на свободи и достъпи, трябва да не забравяме, че човекът е развиващ се и продуктивен в условията на лишения, в които несъмнено ще предприеме категорични стъпки към отключване на „затворената“ в момента врата към „скритото съкровище“ на Делор. Човешкият ум не „обича“ да е задоволен, защото така не се развива, той е направен да има цел и именно дефицитите и ограниченията са онзи път към развитие и иновации. Изходът от тази ситуация е новото „нормално“ и неговите характеристики, да бъдат приети и интерпретирани като промяна в социалната среда, към която човекът със своята адаптивност (интелект) да се приспособи. Дали е случайност, че в китайското йероглифно писмо думите „камък“ и „стъпало“ се пишат по един и същ начин?

*Виолета Любомирова Георгиева-Христозова, асистент, доктор,
Тракийски университет, Педагогически факултет, катедра „Предучилищна и начална училищна педагогика“*

violeta.aabv@gmail.com